

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi omaishoidon tuesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi omaishoidon tuesta annettua lakia. Omaishoitajien oikeutta vapaaseen laajennettaisiin siten, että kaikilla omaishoitosopimuksen tehneillä omaishoitajilla olisi oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Niillä omaishoitajilla, jotka ovat sidottuja hoitoon yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin, oikeus vapaaseen olisi jatkossakin vähintään kolme vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Esityksen mukaan lakiin lisättäisiin kunnalle myös velvollisuus järjestää omaishoitajalle tarvittaessa valmennusta ja koulutusta sekä hyvinvointi- ja terveystarkastuksia.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaalihuoltolakia. Lakiin lisättäisiin säännökset omaistaan tai läheistään hoitavan henkilön vapaista sekä kunnan velvollisuudesta järjestää vapaan aikainen tarkoituksenmukainen sijaishoito. Lisäksi lakiin tehtäisiin perhehoitoa koskeva tekninen korjaus. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia muutettaisiin siten, että sosiaalihuoltolain nojalla omaistaan tai läheistään hoitavan henkilön vapaan ajaksi järjestettävistä palveluista perittäisiin asiakasmaksu samoin perustein kuin omaishoitajan vapaan aikaisissa palveluissa.

Esitys liittyy valtion vuoden 2016 toiseen lisätalousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2016.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	3
1 NYKYTILA JA SEN ARVIOINTI.....	3
1.1 Laki omaishoidon tuesta.....	3
1.2 Sosiaalihuoltolaki.....	4
2 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	5
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	7
3.1 Taloudelliset vaikutukset.....	7
3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	10
3.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	11
4 ASIAN VALMISTELU.....	11
5 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	11
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	12
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	12
1.1 Laki omaishoidon tuesta.....	12
1.2 Sosiaalihuoltolaki.....	14
1.3 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista.....	14
2 VOIMAANTULO.....	14
LAKIEHDOTUKSET.....	16
1. Laki omaishoidon tuesta annetun lain muuttamisesta.....	16
2. Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta.....	18
3. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta.....	20
4. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain kumoamisesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta.....	21
LIITE.....	22
RINNAKKAISTEKSTIT.....	22
1. Laki omaishoidon tuesta annetun lain muuttamisesta.....	22
2. Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta.....	24
4. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain kumoamisesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta.....	26

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila ja sen arviointi

1.1 Laki omaishoidon tuesta

Omaishoidon tuesta säädetään omaishoidon tuesta annetussa laissa (937/2005), joka on tullut voimaan 1.1.2006. Lain tarkoituksena on edistää hoidettavan edun mukaisen omaishoidon toteuttamista turvaamalla riittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä hoidon jatkuvuus ja omaishoitajan työn tukeminen. Laissa omaishoidolla tarkoitetaan vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotiloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Omaishoidon tuki on kokonaisuus, joka muodostuu hoidettavalle annettavista tarvittavista palveluista sekä hoitajalle annettavasta hoitopalkkiosta, vapaasta ja omaishoitoa tukevista palveluista. Omaishoidon järjestämisestä laaditaan lain 8 §:n mukaan kunnan ja hoitajan välinen toimeksiantosopimus. Omaishoitosopimukseen on liitettävä lain 7 §:n mukainen hoito- ja palvelusuunnitelma.

Omaishoidon tuesta annetun lain 4 §:n 1 momentin mukaan omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta sellaista kalenterikuukautta kohti, jonka aikana hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Sidonnaisuus katsotaan ympärivuorokautiseksi siitä huolimatta, että hoidettava viettää säännöllisesti vähäisen osa vuorokaudesta käyttäen kotinsa ulkopuolella järjestettyjä sosiaali- tai terveystalvveluja taikka saaden kuntoutusta tai opetusta. Säännöksen säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 153/2001) perustelujen mukaan hoidettavan voidaan katsoa viettävän osan vuorokaudesta kotinsa ulkopuolella säännöksessä tarkoitettulla tavalla, jos hänen säännöllinen poissaolonsa kotoa kestää keskimäärin enintään 5—7 tuntia arkipäivää kohti. Tämä säännöksen tulkinta on käytännössä merkinnyt sitä, että esimerkiksi kokoaikatyössä käyvä yksinhuoltajavanhempi on voinut jäädä lakisääteisen vapaan ulkopuolelle, vaikka hän olisi lapsen hoitoon sidottu aina muulloin kuin työssä käydessään.

Kunta voi pykälän 2 momentin mukaan järjestää omaishoitajalle vapaata enemmänkin kuin kolme lakisääteistä vapaapäivää sekä alle vuorokauden pituisia virkistysvapaita. Vapaapäiviä ja virkistysvapaita voidaan järjestää muillekin kuin niille omaishoitajille, joiden hoidon sitovuus oikeuttaa lakisääteisiin vapaapäiviin. Pykälän 3 momentin mukaan kunnan on huolehdittava hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä hoitajan vapaan aikana. Omaishoitajan vapaan aikaista sijaishoitoa voidaan järjestää esimerkiksi lyhytaikaisena perhehoitona.

Omaishoidon tuesta annetussa laissa ei ole säännöksiä omaishoitajien valmennuksesta, koulutuksesta tai omaishoitajien hyvinvointi- ja terveystarkastuksista. Omaishoitajien valmennuksessa on käytössä järjestöjen kehittämia toimintamalleja, joita kunnat käyttävät harkintansa mukaan. Omaishoitajien hyvinvointi- ja terveystarkastusten sisältöä on ohjeistettu sosiaali- ja terveystministeriön kuntainfolla (3/2015).

Omaishoidon tuesta sopimuksen tehneitä hoitajia oli vuoden 2014 aikana yhteensä 43 235 henkilöä. Heistä noin 55 prosenttia oli 65 vuotta täyttäneitä. Viimeisin kattava selvitys omaishoidon tuen tilanteesta on Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) laatima selvitys, jonka aineisto pohjautuu kuntien tilanteeseen 30 päivänä huhtikuuta 2012. Selvityksen mukaan vuonna 2012 omaishoitajan vapaan aikainen hoito järjestettiin yleisimmin lyhytaikaisena laitoshoidona (40 prosenttia). Seuraavaksi yleisimmät tavat järjestää sijaishoito olivat lyhytaikashoito tavallisessa palveluasumisyksikössä (16 prosenttia) sekä hoito sukulaisten, naapurien tai vapaaehtoisten avun turvin (11 prosenttia).

THL:n selvityksen mukaan noin puolet vapaaseen oikeutetuista omaishoitajista jätti lakisääteiset vapaansa pitämättä. Kuntien viranhaltijat arvioivat, että alle puolella (45 prosenttia) omaishoitajista, jotka kieltäytyivät vapaista, syynä oli etteivät he halunneet jättää hoidettavaa muiden hoitoon. Seuraavaksi yleisimmäksi syyksi (21 prosenttia) arvioitiin omaishoidettavan kieltäytyminen muusta kuin omaishoidosta. Omaishoitajista noin 12 prosenttia ei vastaajien mukaan saanut sopivaksi arvioimaansa hoitopaikkaa omaishoidettavalleen ja kieltäytyi tämän vuoksi pitämästä vapaitaan.

Kyselyyn vastanneista kunnista ja kuntayhtymistä lähes puolet vastasi kysymykseen joka koski muiden kuin lakisääteisten vapaiden järjestämistä omaishoitajille. Kysymykseen vastanneista hieman alle puolet kertoi järjestävänsä yli vuorokauden mittaisia vapaita. Alle vuorokauden mittaisia vapaita järjesti noin 40 prosenttia ja vuorokauden mittaisia vapaita noin kymmenen prosenttia vastanneista. Melkein neljäsosassa kysymykseen vastanneista kunnista olivat käytössä sekä yli vuorokauden että alle vuorokauden mittaiset vapaat.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön helmikuussa 2016 kunnille ja kuntayhtymille tekemän kyselyn mukaan noin 90 prosenttia sopimuksen tehneistä omaishoitajista olisi oikeutettu lakisääteiseen vapaaseen. Osuus on suurempi kuin aiemmissa kunnille tehdyissä kyselyissä. Kyselyn mukaan vapaisiin oikeutetuista omaishoitajista noin kolmannes jättäisi vapaansa pitämättä. Myös tämä osuus poikkeaa aiemmin kunnille tehdyistä kyselyistä. Hyvinvointi- ja terveystarkastuksia järjestetään kyselyn mukaan noin yhdeksälle prosentille omaishoitajista.

1.2 Sosiaalihuoltolaki

Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014) tuli voimaan 1.4.2015. Sosiaalihuoltolaki on sosiaalihuollon keskeinen yleislaki, jossa säädetään kaikkia palvelujen käyttäjiä koskevista asioista kuten toimintaperiaatteista ja menettelytavoista. Uuden sosiaalihuoltolain tavoitteena on edistää sosiaalihuollon yhdenvertaista saatavuutta ja saavutettavuutta, siirtää sosiaalihuollon painopistettä korjaavista toimista hyvinvoinnin edistämiseen ja varhaiseen tukeen, vahvistaa asiakaslähteisyyttä ja kokonaisvaltaisuutta asiakkaan tarpeisiin vastaamiseksi sekä turvata tuen saantia asiakkaan omissa arkiympyröissä. Laki lisää yhteistyötä sosiaalihuollon ja eri toimijoiden välillä asiakkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi ja ylläpitämiseksi.

Sosiaalihuoltolain 11 §:ssä listataan tuen tarpeet, joihin vastaamiseksi sosiaalipalveluja on järjestettävä. Pykälän 10 kohdan mukaan palveluja on järjestettävä tuen tarpeessa olevien henkilöiden omaisten ja läheisten tukemiseksi. Omaisten tai läheisen tuen tarpeella tarkoitetaan kahdenlaisia tilanteita, jotka molemmat kytkeytyvät henkilön jaksamisen tukemiseen ja toimintakyvyn turvaamiseen. Tuen tarve voi aiheutua siitä, että henkilö hoitaa, ohjaa, tukee tai valvoo sairasta, vammaista tai iäkästä omaistaan tai läheistään päivittäin tai tähän verrattavalla tavalla muutoin jatkuvasti. Kyse voi olla perheen sisäisestä toiminnasta, mutta huolenpitovastuussa voi olla myös henkilö, jolla ei ole lähisukulais- tai aviosuhdetta hoidettavaan. Huolta pitävä henkilö voi olla avopuoliso tai lähiystävä. Henkilö tukee ja hoivaa omaistaan tai läheistään sen sijaan, että kyseinen omainen tai läheinen olisi laajemmin muiden sosiaalipalvelujen asiakkaana. Tuen tarve on tarkoitettu kattamaan niin omaishoidon tuesta annetun lain mukaista tukea saavien henkilöiden omaiset ja läheiset kuin myös ne henkilöt, jotka vastaavalla tavalla huolehtivat omaisestaan ilman kyseistä tukea. Suurin osa omaisten ja läheisten antamasta avusta, hoidosta ja huolenpidosta tapahtuu nykyisen omaishoidon tuen ulkopuolella.

Tuen tarpeiden taustalla olevat syyt voivat olla seurausta esimerkiksi hoitajan omasta ikään-tyimisestä johtuvasta toimintakyvyn heikkenemisestä (esimerkiksi puoliso-omaishoitajat), työn ja hoivaamisen yhteensovittamisen vaikeuksista (työssäkäyvät omaishoitajat), hoidettavan

henkilön tilanteiden tai tilan muutoksista, levon puutteesta ja uupumisesta, sairauksista, mielen terveyden horjumisesta, päihdeongelmasta tai hoidossa tarvittavien tietojen ja taitojen puutteesta.

Tilastoista ei ole saatavissa kattavaa tietoa omaistaan tai läheistään hoitavien määrästä. Kansallisessa omaishoidon kehittämissuunnitelmassa (STM:n raportteja ja muistioita 2014:2) on arvioitu, että kaikkiaan 60 000:lla sitovaa ja vaativaa hoitoa ja huolenpitoa antavalla omaisella tai läheisellä omaishoidon tuen saantiedellytykset täyttyisivät, mutta heistä noin 20 000:lla ei ole kunnan kanssa tehtyä omaishoitosopimusta. Arvio perustui Hyvinvointi ja palvelut -väestötutkimusaineistoon (HYPA), jonka Tilastokeskus kokosi vuosina 2006, 2009 ja 2013 Stakesin ja THL:n toimeksiannosta. Kunta voi tukea ilman omaishoitosopimusta omaistaan tai läheistään hoitavia sosiaalihuoltolain 14 §:n mukaisilla sosiaalipalveluilla.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen ohjelman tavoitteena on kehittää kaikenikäisten omaishoitoa ja erityisesti iäkkäiden perhehoitoa. Tämä toteutetaan määräaikaisella hankerahoituksella sekä pysyvillä voimavarojen lisäyksillä. Vuosina 2016—2018 toteutetaan Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaikenikäisten omaishoitoa -kärkihanke. Lisäksi toteutetaan hallitusohjelman liitteen 6 mukaisella pysyvällä rahoituksella lainsäädännön muutoksia. Kalliimman hoidon korvautumisella omais- ja perhehoidolla tavoitellaan merkittäviä kustannussäästöjä.

Esitys liittyy myös vuonna 2014 julkaistun kansallisen omaishoidon kehittämissuunnitelman aseteittaiseen toimeenpanoon. Kansallisessa omaishoidon kehittämissuunnitelmassa asetettiin tavoitteeksi muun muassa, että kaikilla kunnan kanssa omaishoitosopimuksen tehneillä omaishoitajilla olisi oikeus lakisääteiseen vapaaseen. Vapaan määrä olisi ohjelman mukaan hoidon sitovuuden ja vaativuuden perusteella joko kaksi tai kolme vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Ohjelman toimenpide-ehdotuksiin sisältyvät myös muun muassa omaishoitajan vapaan aikaisen hoidon ja huolenpidon toteuttamisvaihtoehtojen lisääminen sekä omaishoitajien valmennus ja terveystarkastukset. Ohjelmassa pidettiin tärkeänä, että myös muuta kuin sopimukseen perustuvaa omaishoitoa tuetaan tarpeenmukaisilla kunnan järjestämällä ja muilla palveluilla. Tällöin on kysymys omaishoidosta, joka on tavanomaisiin perhe- ja läheissuhteisiin liittyvää toimintaa laajempaa hoitoa tai huolenpitoa, jossa omaishoitajan tehtävät kirjataan hoidettavan hoito- ja palvelusuunnitelmaan.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi omaishoidon tuesta annettua lakia siten, että lakiin lisätäisiin uusi 3 a § omaishoitajan hoitotehtävää tukevista palveluista. Pykälässä säädettäisiin kunnan velvollisuudesta järjestää omaishoitajalle omaishoitotehtävää varten tarvittaessa annettavasta valmennuksesta ja koulutuksesta. Omaishoitajien ennakkovalmennus on keskeinen tekijä niin omaishoitajan jaksamisen kuin omaishoitotehtävän onnistumisen kannalta. Uuden säännöksen tarkoituksena olisi tukea omaishoitajien valmennuksen järjestämistä siten, että lähes kaikki uudet omaishoitajat valmennettaisiin ennen omaishoitosopimuksen tekemistä. Omaishoitajien yksilölliset tilanteet vaihtelevat kuitenkin esimerkiksi valmiuksien ja muiden olosuhteiden mukaan siten, ettei valmennuksesta ole syytä tehdä ehdotonta edellytystä omaishoitosopimuksen tekemiselle, vaan kunnalla on syytä säilyttää mahdollisuus tapauskohtaiseen harkintaan. Valmennuksen tarvetta arvioitaessa otettaisiin huomioon myös omaishoitajan ja hoidettavan mielipide. Kunta voi harkintansa mukaan järjestää valmennuksen itse tai hankkia sen muilta toimijoilta, kuten järjestöiltä. Omaishoitajan valmiuksien ja muiden asiaan vaikuttavien olosuhteiden mukaan kunta voisi myös tarvittaessa järjestää omaishoitajalle koulutusta omaishoitosuhteen kestäessä. Koulutuksen laatu ja sisältö määräytyisivät omaishoitajan

yksilöllisen tarpeen ja omaishoitotilanteen vaatimusten mukaisesti. Tarvittaessa kunta voisi huolehtia myös valmennuksen ja koulutuksen aikaisesta sijaishoidosta.

Omaishoitotehtävää tukevana palveluna uudessa 3 a §:ssä säädettäisiin myös kunnan velvollisuudesta tarvittaessa järjestää omaishoitajalle hyvinvointi- ja terveystarkastuksia ja hänen hyvinvointiaan tukevia sosiaali- ja terveystarkastuksia. Hyvinvointi- ja terveystarkastuksia on tähän asti järjestetty joissakin kunnissa iäkkäille omaishoitajille ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystarkastuksista annetun lain (980/2012; jäljempänä vanhustalvelulaki) perusteella ja työikäisille omaishoitajille terveydenhuoltolain (1326/2010) perusteella. Omaishoitajien hyvinvointi- ja terveystarkastuksia on ohjeistettu informaatio-ohjauksen keinoin. Omaishoitajien hyvinvointi- ja terveystarkastukset ovat keskeinen tekijä niin omaishoitajan jaksamisen kuin omaishoitotehtävän onnistumisen kannalta ja hyvinvointi- ja terveystarkastuksilla voidaan ennaltaehkäisevästi puuttua omaishoitotehtävän onnistumista uhkaaviin riskitekijöihin. Riskitekijöitä ovat erityisesti omaishoitajan uupuminen, sairastuminen fyysisesti tai psyykkisesti ja syrjäytyminen. Säättämällä hyvinvointi- ja terveystarkastuksista lailla pyritään siihen, että vuosittain aiempaa suuremmalle osuudelle omaishoitajista tehtäisiin hyvinvointi- ja terveystarkastus.

Omaishoitajien vapaajärjestelmää laajennettaisiin siten, että kaikki sopimuksen tehneet omaishoitajat tulisivat vapaajärjestelmän piiriin. Jatkossa kaikilla omaishoitajilla olisi oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Koska kuntien omaishoidon tuen myöntämisperusteissa edellytetään käytännössä aina omaishoitajalta varsin sitovaa hoitoa ja huolenpitoa, vapaan laajentaminen kaikkia sopimuksen tehneitä omaishoitajia koskeväksi on perusteltua omaishoitajien jaksamisen kannalta. Uudistus parantaisi muun muassa sellaisten kokoaikatyössä käyvien omaishoitajien asemaa, joiden hoito on muulloin kuin omaishoitajan työaikana omaishoitajan vastuulla. Tämä parantaisi omaishoidon ja ansiotyössä käynnin yhteensovittamismahdollisuuksia. Lisäksi niillä omaishoitajilla, jotka ovat sidottuja hoitoon yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin, oikeus vapaaseen olisi jatkossakin vähintään kolme vuorokautta kalenterikuukautta kohti.

Kunta ja omaishoitaja voisivat sopia, että omaishoitaja pitää vapaansa useampana alle vuorokauden pituisena jaksana. Kunnalla olisi jatkossakin mahdollisuus tarjota lakisääteistä vähimmäismäärää enemmän vapaata sekä alle vuorokauden mittaisia virkistysvapaita. Kunnan velvollisuus hoidettavan hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä hoitajan vapaan aikana jäisi ennalleen.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi myös sosiaalihuoltolakia. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi omaistaan tai läheistään hoitavan henkilön vapaita koskevaa sääntelyä. Kunnan järjestämät vapaat omaistaan tai läheistään hoitavalle henkilölle lisättäisiin 14 §:n listaukseen kunnallisena sosiaalipalveluna järjestettävistä palveluista. Lisäksi lakiin lisättäisiin uusi 27 a §, jossa täsmennettäisiin niitä edellytyksiä, jolloin kunta voi järjestää omaistaan tai läheistään hoitavalle henkilölle vapaata.

Vapaan piiriin voisivat tulla lähinnä ne henkilöt, jotka täyttävät omaishoidon tuesta annetun lain 3 §:ssä säädetyt edellytykset, mutta jotka eivät ole tehneet omaishoitosopimusta. Lisäksi edellytettäisiin, että omaisen tai läheisen antama hoito on kirjattu hoidettavan hoito- ja palvelusuunnitelmaan. Uusi sääntely on tarpeen, sillä merkittävä osa omaistaan tai läheistään pitkäaikaisesti ja suunnitelmallisesti hoitavista henkilöistä ei ole tehnyt omaishoitosopimusta ja ovat näin ollen omaishoitajan jaksamista tukevan vapaajärjestelmän ulkopuolella. Näiden henkilöiden jaksamisen tukemiseksi ja hoitosuhteen pysyvyyden ylläpitämiseksi on tarpeen täsmentää kunnan mahdollisuuksia harkintansa mukaan järjestää näille hoitajille vapaata ja tarjota tarkoituksenmukainen vapaanaikainen sijaishoito. Useissa tapauksissa vapaapäivät oli-

sivat osa kevyempiä tukimuotoja ennen omaishoitosopimukseen perustuvan omaishoitosuhteen alkamista. Mahdollisuudet järjestää sijaishoito vastaisivat uuden sääntelyn myötä omaishoidon tuesta annetussa laissa olevaa sääntelyä. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia muutettaisiin siten, että vapaan aikaisista palveluista perittävä asiakasmaksu määräytyisi samoin perustein kuin omaishoidon tuesta annetun lain mukaan järjestettävissä vapaan aikaisissa palveluissa.

Sosiaalihuoltolakiin tehtäisiin ehdotuksen mukaan myös perhehoitoa koskeva teknisluontoinen muutos, jolla perhehoito lisättäisiin 14 §:n listaukseen kunnallisena sosiaalipalveluina järjestettävistä palveluista. Perhehoitolain säätämisen yhteydessä perhehoito on teknisen erädyksen vuoksi jäänyt pois kyseisestä listauksesta.

Esityksen toimeenpanon tukemiseksi sosiaali- ja terveysministeriö antaa kuntainfon ehdotettujen muutosten soveltamiseksi lakiehdotusten voimaantulon jälkeen. Lainsäädännön muutosten toimeenpano on myös tiiviissä yhteydessä edellä mainitun kärkihankkeen Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaikenikäisten omaishoitoa kanssa. Uudistuksessa toteutetaan seuraavat kokonaisuudet:

1. mallinnetaan ja juurrutetaan iäkkäiden yhteen sovitettu alueellinen palvelukokonaisuus ja keskitetty asiakas-/palveluohjauksen toimintamalli
2. kehitetään iäkkäiden kotihoidon toimintamalleja, jotka parantavat kotihoidon laatua ja vaikuttavuutta sekä
3. juurrutetaan kaikenikäisten omaishoidon vahvistamisen toimintamalleja.

Ehdotettujen lainsäädäntömuutosten toimeenpanemisen tukena kärkihankkeen toimenpiteistä ovat keskeisiä erityisesti keskitetty asiakas-/palveluohjaus sekä juurrutettavat omaishoidon toimintamallit. Niihin sisällytetään omaishoitajien valmennusta, hyvinvointi- ja terveystarkastuksia ja kuntoutusta sekä monipuolisia tapoja järjestää omaishoitajan vapaan aikainen hoidettavan hoito. Osana kärkihanketta luodaan myös alueelliset omais- ja perhehoidon keskuksat, jotka vastaavat muun muassa hoitajien ja sijaisten rekrytoinneista sekä valmennuksen ja muun koulutuksen järjestämisestä. Keskuksat myös uudistavat omais- ja perhehoitoa tukevia palveluja ja muuta tukea sekä suunnittelevat omais- ja perhehoidon järjestämistä osana alueen palvelujen kokonaisuutta ja palveluvalikkoa.

Osana kärkihanketta toteutetaan kehittämistoimenpiteiden seuranta ja arviointia, jota voidaan hyödyntää myös nyt ehdotettavien lakimuutosten vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa. Nykyisin käytettävissä oleva tilastoaineisto mahdollistaa seurantaan vain vaillinaisesti, joten seurantaan varten on tehtävä esimerkiksi erillisiä kuntakyselyjä. Kärkihankkeessa on tarkoitus toteuttaa tiedonkeruu osana vanhuspalvelulain seurantatiedon keruuta vuosina 2016 ja 2018. Tässä yhteydessä tietoa kerätään myös eri-ikäisten omais- ja perhehoidon uudistusten seurantaan koskien. Lisäksi suunnitteilla on erillinen kärkihankkeen tarpeisiin kohdennettu omais- ja perhehoidon laajempi tiedonkeruu kärkihankkeen toimeenpanon aikana.

3 Esityksen vaikutukset

3.1 Taloudelliset vaikutukset

Ehdotettavat lakimuutokset lisäävät ja laajentavat kuntien lakisääteisiä velvoitteita, joten niistä aiheutuu lisäkustannuksia kunnille. Ehdotusten toimeenpanoa tukee osaltaan vuosina 2016—2018 toteutettava Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaikenikäisten omaishoitoa -kärkihankke, jossa aiemmin kuvatulla tavalla kehitetään muun ohella omaishoidon toimin-

HE 85/2016 vp

tamalleja. Kehittämistyö edistää joidenkin jo nykyisessä lainsäädännössä olevien toimintojen laajenemista, mistä myös syntyy kunnille lisäkustannuksia. Toisaalta uudistusten arvioidaan aiheuttavan merkittävän säästöpotentiaalin kuntien talouteen, kun kalliimpaa hoitoa korvautuu omaishoidolla.

Uudistuksen vaikutukset työllisyyteen arvioidaan vähäisiksi, koska uudistuksen vuoksi oletettu omaishoidon kasvu kohdistuu pääosin ikäryhmiin 75—84-vuotiaat ja 85 vuotta täyttäneet. Näissä ikäryhmissä omaishoitaja on tavallisesti puoliso tai hoidettavan lapsi, jotka heidän ikäisillään valtaosin kuuluvat eläkeikäiseen väestöön.

Kunnille aiheutuvat kustannukset

Omaishoidon kehittämisen myötä arvioidaan syntyvän seuraavat lisäkustannukset kunnille.

Kustannukset, milj. euroa	2016	2017	2018	2019	2020
Lakiuudistukset:					
omaishoitajien vapaan laajennus (sopimuksen tehneet)	8,2	16,5	17,1	17,7	18,4
omaishoitajien hyvinvointi- ja terveys-tarkastukset	1	2,1	2,2	2,3	2,4
omaishoitajien valmennus	2,4	5,1	5,2	5,5	5,9
omaishoitajien koulutus	3,6	7,5	7,8	8	8,3
muiden kuin sopimuksen tehneiden omaishoitajien sijaisjärjestelyt	10,9	21,2	21,2	21,2	21,2
Muut:					
omaishoitajien vapaiden käytön lisääntyminen	7,5	15,4	16	16,6	17,2

Koska lakimuutosten on tarkoitus tulla voimaan 1.7.2016, vuodelle 2016 on laskettu puolet kustannuksista. Vuodesta 2017 lähtien kustannukset on laskettu täysimääräisesti. Kustannuksissa on otettu huomioon sama uudistuksista johtuva omaishoitajien määrän oletettu kasvu, joka on säästöpotentiaalin laskemisen perustana.

Omais- ja perhehoidon uudistukset aiheuttavat kunnille lisäkustannuksia myös hallinnollisen työn lisääntymisen vuoksi. Hallinnolliset kustannukset huomioiden omais- ja perhehoidon kehittämisen myötä arvioidaan syntyvän yhteensä seuraavat lisäkustannukset kunnille:

Milj. euroa	2016	2017	2018	2019	2020
Kuntien kustannukset yhteensä	49,3	90,0	95,0	95,0	95,0

Kaikkea arvioinnissa tarvittavaa tietoa ei ollut saatavissa valtakunnallisista tilastoista, joten kunnilta kysyttiin puuttuvat taustatiedot sosiaali- ja terveysministeriön helmikuussa 2016 toteuttamassa kuntakyselyssä. Kaikille kunnille ja kuntayhtymille tehdyssä kyselyssä kysyttiin omaishoidon nykytilanteesta ja suunniteltujen uudistusten vaikutuksista.

HE 85/2016 vp

Tarkat laskelmat ja käytetyt oletukset on koottu Excel-työkirjaan, joka oli julkisesti nähtävillä mm. lausuntokierrokselle lähteneessä materiaalissa. Materiaalissa oli mukana myös tarkat kuvaukset säästöpotentiaalin laskennasta.

Säästöpotentiaali kuntien menoihin

Uudistusten vaikutuksesta lisääntyvän omaishoidon arvioidaan tuovan kunnille vuonna 2016 hieman yli 42 miljoonan ja vuonna 2017 noin 113 miljoonan euron säästöt. Vuoteen 2020 mennessä uudistuksesta aiheutuvan säästön arvioidaan kasvavan noin 190 miljoonaan euroon vuodessa.

Omaishoito on kunnalle keskimäärin kustannuksiltaan muita pitkäaikaishoidon muotoja edullisempaa, joten on todennäköistä, että omaishoidon yleistymisellä on kuntien kustannuksia säästävä vaikutus. Uudistukset vaikuttavat kuntien kustannuksiin lisäämällä omaishoidossa olevien määrää, jolloin tarvitaan vähemmän muita hoivapalveluita. Tehokkaampi tuki hoitajalle todennäköisesti johtaa osalla hoidettavista pidempään omaishoitajaksoon, mikä myöhentää muiden palvelujen tarvetta. Lisäksi osalla ilman omaishoitosopimusta omaistaan hoitavista sosiaalihuoltolain mukainen vapaa oikeus myöhentää sopimusomaishoidon alkamista, mikä tuo säästöä omaishoidon tuen kustannuksiin.

Säästöpotentiaalin selvittämiseksi on tehty arvio siitä, miten omaishoito kehittyisi tulevina vuosina, jos esitettyjä uudistuksia ei tehtäisi ja toisaalta, miten se kehittyisi, jos uudistukset toteutetaan. Erotuksena saadaan uudistusten vuoksi lisääntyvä omaishoito, jonka perusteella voidaan laskea säästöpotentiaali vaihtoehtoisissa palvelumuodoissa, kuten tehostetussa palveluasumisessa ja säännöllisessä kotihoidossa. Säästöpotentiaalia laskettaessa on huomioitu samaan aikaan tarvittavat lisäpanostukset omaishoitoon.

Arviota varten tarvittiin tietoa avun ja hoivan tarpeessa olevien kehityksestä tulevina vuosina. Siitä saatiin tietoa Kelan ennusteesta vammaiseteuuden saajista ja Tilastokeskuksen väestöennusteesta. Lisäksi on hyödynnetty tilastoja omaishoidon aiemmasta kehityksestä sekä aiempia omaishoidosta tehtyjä tutkimuksia ja selvityksiä. Arviota varten on koottu tutkimustietoa esimerkiksi siitä, keitä omaishoitajat ovat tai mitkä ovat vaihtoehtoiset palvelut omaishoidolle. Lisäksi arviota tehtäessä on otettu huomioon Kuntaliiton ja sosiaali- ja terveysministeriön ikääntyneiden palveluja koskevassa laatusuosituksessa ollut tavoite omaishoidon kattavuudelle sekä Kansallista omaishoidon kehittämisohjelmaa varten tehty taustatyö.

Säästöpotentiaalin realisoituminen riippuu osaltaan uudistuksen käyttäytymisvaikutuksista eli niistä päätöksistä, joita kunnat ja hoitajat seuraavina vuosina tekevät omaishoidon suhteen. Kuntien sekä hoitajien ja asiakkaiden mahdollisista valinnoista saatiin tietoa em. sosiaali- ja terveysministeriön tekemästä kuntakyselystä. Kuntien viranhaltijoiden näkemykset tuovat tärkeää taustatietoa käyttäytymisvaikutuksista, koska heillä on näkemystä paitsi oman alueensa halusta ja mahdollisuudesta panostaa omaishoitoon, myös omalla alueella olevasta potentiaalista omaishoidon lisääntymiseen. Asiakkaiden näkemyksen mukaan saamiseksi uudistusten vaikutuksista kysyttiin myös omaishoitajärjestöiltä.

Edellä kuvattujen aineistojen perusteella arvioidaan, että uudistusten myötä alle 75-vuotiaiden omaishoidon tuen piirissä olevien henkilöiden määrä kasvaisi maltillisesti ja omaishoito lisääntyisi pääasiassa ikääntyneiden osalta. Omaishoidon piirissä olevien osuuden 75 vuotta täyttäneistä oletetaan säästölaskelmassa nousevan uudistusten myötä nykyisestä noin 4,5 prosentista 5 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä. Osuus olisi edelleen alempi kuin esimerkiksi ikääntyneiden laatusuosituksessa omaishoidolle asetettu tavoite, jonka mukaan omaishoidon

tuen piirissä tulisi olla 6—7 % 75 vuotta täyttäneistä. Laskelman oletukset merkitsevät, että omaishoitajia olisi vuonna 2020 noin 4 500 enemmän kuin ilman ehdotettavien lakimuutosten ja muiden uudistusten vaikutusta.

Toinen säästölaskelman oletuksista on, että omaishoitajien lisääntyvä tuki siirtää hoidettavan vaihtoehtoisen palvelun tarvetta 7,5 prosentilla hoidettavista noin 7,5 kuukautta. Lisäksi säästölaskelmassa oletetaan, että omaistaan tai läheistään ilman omaishoitosopimusta hoitaville henkilöille jatkossa sosiaalihuoltolain mukaisesti myönnettävät vapaat myöhentävät tarvetta omaishoitosopimuksen tekemiselle.

Säästön suuruus riippuu myös siitä, mitä palveluja lisääntyvän omaishoidon oletetaan korvaavan. Tutkimuksin on osoitettu, että omaishoito korvaa sekä kotiin annettavia palveluja että palveluasumista. Lisäksi omaishoito pienentää hoidettavan pitkäaikaiseen laitoshoitoon joutumisen todennäköisyyttä. Esitetyt lakimuutokset ja muut uudistukset edistävät omaishoitajan terveyttä ja hyvinvointia ja vähentävät omaishoitajan kuormittumista. Käytössä olevan tutkimustiedon perusteella voidaan olettaa, että omaishoitajan tehokkaampi tukeminen vähentää hoidettavan riskiä joutua kodin ulkopuoliseen pitkäaikaishoitoon. Säästölaskelmassa omaishoitoa korvaavat hoitomuodot on valittu kotihoitopainotteisesti ja erikseen eri ikäryhmien osalta, mikä tekee säästöarviosta maltillisen. Säästöarviointiin ei ole laskettu vaihtoehtoisten palvelumuotojen investointikustannuksia eli esimerkiksi uudistuksen vuoksi vähemmän tarvittavia palveluasumisen investointeja.

Vaikutukset valtionosuuteen

Lisäkustannukset korvataan kunnille 100 prosentin valtionosuutena. Säästöpotentiaali puolestaan pienentää kuntien valtionosuuksia peruspalvelujen valtionosuusprosentin verran.

3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Lakimuutoksen vaikutukset painottuvat kuntien sosiaalihuollon viranomaisten toimintaan. Ehdotetut muutokset edellyttävät käytännössä kaikkien nykyisten omaishoidon tuen saajien hoito- ja palvelusuunnitelmien ja suuren osan nykyisten omaishoitosopimusten tarkistamista ehdotettavassa kuuden kuukauden määräajassa. Tämä lisää kuntien viranomaisten hallinnollista työtä kertaluonteisesti lakimuutosten voimaan tullessa vuoden 2016 loppupuoliskolla. Ilman omaishoitosopimusta olevien hoitajien vapaiden lisääntyessä hallinnollisen työn määrä jää pysyvästi jonkin verran aiempaa korkeammalle tasolle. Myös omaishoitajien vapaiden aiempaa laajempi järjestäminen sekä hyvinvointi- ja terveystarkastusten järjestäminen lisää hallinnollista työtä jossain määrin. Uudistuksen taloudellisten vaikutusten arvioinnissa on varauduttu myös suunnittelu- ja tietojärjestelmäkustannuksiin.

Sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmä muuttuu lähivuosina merkittävästi, kun nykyisin kuntien järjestämät sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävät siirtyvät maakuntien tehtäviksi vuoden 2019 alusta lukien. Viranomaisten toimintaan kohdistuvana riskitekijänä hallituksen esityksen valmistelussa on tunnistettu mahdollisuus, että nykyisin omaishoidon tehtäviä hoitavat kunnat ja kuntayhtymät jättäisivät esitetyt kehittämistoimenpiteet odottamaan uuden järjestelmän voimaantuloa. Sosiaali- ja terveysministeriön helmikuussa 2016 kunnille tekemässä kyselyssä ei kuitenkaan käynyt ilmi mitään sellaista signaalia, minkä perusteella voitaisiin arvioida, että tehtävistä nykyisin vastaavat toimijat jättäisivät esityksen mukaiset kehittämistoimenpiteet odottamaan uutta järjestelmää.

3.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Uudistuksella kohdennetaan lisää julkisia varoja omaishoidon tukemiseen. Tämä vahvistaa omaishoidon asemaa yhtenä hoitomuotona ja lisää kiinnostusta omaishoitajana toimimiseen. Uudistus myös tukee palvelurakenteen muutosta kotihoitopainotteisemmaksi ja parantaa osallisuuden hoidon laatua.

Omaishoitajien vapaiden laajentaminen koskemaan kaikkia sopimuksen tehneitä omaishoitajia parantaa merkittävästi omaishoitajien keskinäistä yhdenvertaisuutta. Omaishoitajien vapaiden laajentaminen sekä sijaisjärjestelyjen kehittämisen kautta parantuvat tosiasialliset mahdollisuudet vapaiden pitämiseen tukevat omaishoitajien jaksamista, vähentävät syrjäytymisen riskiä ja sitä kautta lisäävät omaishoitajien hyvinvointia. Omaishoitajien hyvinvoinnin tukeminen pidentää omaishoitajaksoja ja sitä kautta myöhentää kodin ulkopuolisen hoidon tarvetta, mikä vähentää erityisesti ympärivuorokautisen laitoshoidon ja tehostetun palveluasumisen tarvetta. Ilman omaishoitosopimusta olevien omaistaan tai läheistään hoitavien henkilöiden mahdollisuus vapaisiin tukee merkittävästi heidän jaksamistaan ja parantaa heidän yhdenvertaisuuttaan suhteessa sopimuksen tehneisiin omaishoitajiin.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2012 tekemän selvityksen mukaan 69 prosenttia omaishoitajista on naisia. Hoidettavista naisten osuus on 44 prosenttia. Naisten pidempi elinikä merkitsee sitä, että miehet keskimäärin hyötyvät puolisoituksesta enemmän kuin naiset. Naisten merkittävästi suuremman osuuden takia ehdotukset hoitajien tukemisesta sekä vapaajärjestelyjen kehittämisestä parantaisivat erityisesti naisten elämän hallintaa ja pienentäisivät sukupuolesta johtuvia hyvinvointieroja.

4 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä. Esityksestä on käyty kuntalain 11 pykälässä tarkoitettu neuvottelu. Asiaa on käsitelty myös hyvinvoinnin ja terveyden ministerityöryhmässä

Asian valmistelun kuluessa keskeisille sidosryhmille on järjestetty kuulemistilaisuuksia valmistelun käynnistyessä sekä lausuntokierroksen yhteydessä. Lisäksi sidosryhmiltä on pyydetty esityksestä kirjalliset lausunnot. Lausuntoja annettiin yhteensä 44 kappaletta. Lausunnoissa ja kuulemisissa esitetyt huomautukset on pyritty mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon esitystä valmisteltaessa.

5 Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy samanaikaisesti tämän esityksen kanssa annettavaan hallituksen esitykseen laiksi perhehoitolain muuttamisesta ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen kanssa samassa yhteydessä.

Esitys liittyy valtion vuoden 2016 toiseen lisätalousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki omaishoidon tuesta

3 a §. *Omaishoitajan hoitotehtävää tukevat palvelut.* Pykälässä säädettäisiin kunnan velvollisuudesta järjestää omaishoitajan hoitotehtävää tukevia palveluja. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kunnan velvollisuudesta järjestää omaishoitajalle omaishoitotehtävää varten tarvittaessa annettavasta valmennuksesta ja koulutuksesta. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kunnan velvollisuudesta järjestää omaishoitajalle hyvinvointi- ja terveystarkastuksia sekä hänen hyvinvointiaan tukevia sosiaali- ja terveystalveluja. Omaishoitajan hoitotehtävää tukevien palvelujen määrä ja sisältö kirjattaisiin lain 7 §:n mukaiseen hoito- ja palvelusuunnitelmaan.

Pykälän 1 momentissa tarkoitetun valmennuksen tavoitteena olisi tukea omaishoitajuutta sekä kehittää omaishoitajaksi ryhtyvän henkilön valmiuksia omaishoitajana toimimisessa. Kansallisessa omaishoidon kehittämisohjelmassa omaishoitajan valmentaminen tehtävänsä on määritelty yhdeksi toimenpiteeksi, jolla turvataan omaisiaan hoitavien, heidän hoidettaviensa ja koko omaishoitoperheen hyvinvointia. Valmennuksessa käsiteltäisiin muun ohella omaishoitajan asemaan ja hyvinvointiin sekä kunnan ja omaishoitajan yhteistyöhön liittyviä kysymyksiä sekä toisaalta avustamisen ja hoivatyön perusteisiin liittyviä kysymyksiä. Valmennuksessa voitaisiin edistää hoidon laatua ja varmistaa, että omaishoitajat toteuttavat hoidettavien toimintakykyä ylläpitäviä ja edistäviä toimintatapoja. Lähtökohtaisesti valmennusta annettaisiin ennen omaishoitotehtävän alkamista mutta sitä voitaisiin tarvittaessa antaa myös omaishoitotehtävän alettua. Kunnan tehtävänä olisi valmennuksen järjestäminen jolloin valmennuksen tuottamisesta voisi vastata muukin toimija, kuten järjestö.

Omaishoitajan hoitotehtävää tukevan koulutuksen tavoitteena olisi tukea omaishoitajan osaamisen kehittämistä ja valmiuksien ylläpitämistä omaishoitosuhteen kestäessä. Koulutuksen laatu ja sisältö määräytyisivät omaishoitajan yksilöllisen tarpeen ja omaishoitotilanteen vaatimusten mukaisesti. Tarvittaessa kunta voisi huolehtia myös valmennuksen ja koulutuksen aikaisesta sijaishoidosta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kunnan velvollisuudesta tarvittaessa järjestää omaishoitajan hyvinvointi- ja terveystarkastuksia. Kansallisessa omaishoidon kehittämisohjelmassa ehdotettiin sopimusomaishoitajien terveystarkastusten käyttöönottoa. Nyttemmin informaatio-ohjauksessa toiminnan nimenä käyttöön otetulla hyvinvointi- ja terveystarkastuksella on tarkoitus kuvata tarkastusten monipuolista sisältöä. Kunnan tulisi tarpeen mukaan järjestää myös muita omaishoitajan hyvinvointia ja hoitotehtävää tukevia sosiaali- ja terveystalveluja.

Hyvinvointi- ja terveystarkastuksella tarkoitettaisiin kliinisillä tutkimuksilla tai muilla tarkoituksenmukaisilla ja luotettavilla menetelmillä suoritettua hyvinvoinnin, terveydentilan ja toimintakyvyn tarkastusta sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvää terveydentilan selvittämistä ja neuvontaa. Hyvinvointi- ja terveystarkastuksen tekisi omaishoitoon liittyviin erityiskysymyksiin perehtynyt terveydenhuollon ammattihenkilö, kuten terveydenhoitaja. Tarkastuksen perusteella omaishoitajat ohjattaisiin tarvittaessa muiden sosiaali- ja terveystalvelujen piiriin, kuntoutukseen tai esimerkiksi järjestöjen vertaistukiryhmiin. Tarvittaessa omaishoitajan tehtäviä voitaisiin myös keventää. Tarkastuksen yhteydessä sovitut ja havaitut asiat otettaisiin huomioon hoidettavan hoito- ja palvelusuunnitelmaa tarkistettaessa.

Hyvinvointi- ja terveystarkastuksen sisältöä on ohjeistettu omaishoidon tuen osalta sosiaali- ja terveystministeriön kuntainfolla (3/2015) joka olisi myös jatkossa käyttökelpoinen hyvinvoin-

ti- ja terveystarkastusten sisältöä suunniteltaessa ja arvioitaessa. Hyvinvointi- ja terveystarkastukset olisivat maksuttomia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 5 §:n 1 kohdan perusteella.

4 §. Omaishoitajalle järjestettävä vapaa. Voimassa olevan lain 4 §:ssä säädetään omaishoitajan oikeudesta vapaaseen siten, että omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta sellaista kalenterikuukautta kohti, jonka aikana hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Kunta voi järjestää myös edellä mainittua enemmän vapaapäiviä sekä alle vuorokauden pituisia virkistysvapaita. Lisäksi kunta voi järjestää vapaapäiviä ja virkistysvapaita myös niille omaishoitajille, jotka eivät ole edellä kuvatulla tavalla yhtäjaksoisesti ja sitovasti sidottuja hoitoon ja siten oikeutettuja vapaaseen. Lisäksi kunnan on huolehdittava hoidettavan hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä hoitajan vapaan aikana.

Esityksellä omaishoitajan oikeus vapaaseen porrastettaisiin hoidon sitovuuden mukaan. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että jokaisella lain 8 §:n mukaisen omaishoitosopimuksen tehneellä hoitajalla olisi oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Omaishoitajalla olisi oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta kalenterikuukautta kohti, jos hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Omaishoitosopimusta tehtäessä tai sitä myöhemmin tarkistettaessa arvioitaisiin, onko omaishoitaja annetun hoidon ja huolenpidon sitovuuden perusteella oikeutettu kahden vai kolmen vuorokauden vapaaseen kalenterikuukautta kohti. Tiedot omaishoitajan oikeudesta lain mukaisiin vapaapäiviin merkitään omaishoitosopimukseen.

Pykälän 2 momentin mukaan kunta ja omaishoitaja voisivat sopia, että omaishoitaja pitää 1 momentissa tarkoitettua vapaapäivänsä useampana alle vuorokauden pituisena jaksona siten, että jaksojen pituus on yhteensä enintään vuorokausi. Jaksoittain pidetystä vapaasta voitaisiin periä enintään yksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 6 b §:n tarkoittama maksu vapaapäivää kohti. Säännöksen tarkoituksena on tukea omaishoitajan mahdollisuutta normaaliin arkielämään kuuluvien asioiden hoitoon sekä toisaalta tarjota mahdollisuus lyhyeen irtautumiseen omaishoitotehtävästä. Uudistus kannustaisi vapaan käyttöön erityisesti sellaisia omaishoitajia, jotka eivät halua pitää pitkiä yhtäjaksoisia vapaita. Vapaan jaksottaminen edellyttäisi kunnan ja omaishoitajan sopimusta eikä sitä voisi kumpikaan osapuoli yksipuolisesti vaatia. Jaksottamisesta voitaisiin sopia tapauskohtaisesti tai siitä voitaisiin sopia toistaiseksi voimassaolevasti omaishoitosopimuksessa.

Kunta voisi jatkossakin järjestää kaikille omaishoitajille laissa säädettyä vähimmäismäärää enemmän vapaapäiviä sekä alle vuorokauden mittaisia virkistysvapaita kaikille. Kunnan tulisi myös vastata hoidettavan hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä hoitajan vapaan aikana. Hoidettavan hoito voitaisiin järjestää esimerkiksi hoidettavalle annettavalla palvelusetelillä, lyhytaikaisena perhehoitona tai toimeksiantosuhteisen sijaishoitajan avulla omaishoidettavan kotona.

Koska kaikki sopimuksen tehneet omaishoitajat olisivat jatkossa oikeutettuja vapaaseen, pykälästä voitaisiin poistaa nykyisin voimassa olevan 2 momentin jälkimmäinen virke.

7 §. Hoito- ja palvelusuunnitelma. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että 2 momentin 3 kohdasta poistettaisiin sana ”sosiaalihuollon”. Jatkossa uudessa 3 a §:ssä säädettäisiin omaishoitotehtävää tukevista palveluista, jotka voisivat olla muitakin kuin sosiaalihuollon palveluja. Hoito- ja palvelusuunnitelmaan kirjattaisiin muun ohella uuden 3 a §:n mukaisesti annettavan valmennuksen ja koulutuksen sisältö ja määrä sekä annettavien hyvinvointi- ja ter-

veystarkastusten sisältö ja määrä. Lisäksi suunnitelmaan kirjattaisiin omaishoitajan hoitotehtävää tukevien sosiaali- ja terveystalvelujen sisältö ja määrä.

1.2 Sosiaalihuoltolaki

14 §. *Tuen tarpeisiin vastaavat sosiaalipalvelut.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että 1 momentin listaukseen lisättäisiin uutena 13 a) kohtana omaistaan ja läheistään hoitavan henkilön vapaa, jolla viitattaisiin uuteen 27 a §:ään. Lisäksi 2 momenttiin lisättäisiin kunnallisina sosiaalipalveluina järjestettävien palvelujen listaan perhehoito sekä viittaus perhehoitolakiin uudeksi 17 kohdaksi.

27 a §. *Omaistaan tai läheistään hoitavan henkilön vapaa.* Uudessa 27 a §:ssä säädettäisiin kunnan järjestämistä vapaista omaistaan tai läheistään hoitavalle henkilölle. Uusi säännös liittyy sosiaalihuoltolain 11 §:n 10 kohdassa tarkoitettuihin henkilöihin ja se parantaisi kunnan mahdollisuuksia tukea niitä omaisia ja läheisiä, jotka osallistuvat tiiviisti tuen tarpeessa olevan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämiseen. Säännös koskisi käytännössä niitä omaishoidon tuesta annetun lain 3 §:n edellytykset täyttäviä henkilöitä, jotka eivät kuitenkaan ole tehneet omaishoitosopimusta.

Vapaan tarkoituksena olisi parantaa tai ylläpitää omaistaan tai läheistään hoitavan henkilön jaksamista. Vapaan edellytyksenä olisi hoidon sitovuuden ja hoitavan henkilön tuen tarpeen lisäksi se, että omaisen tai läheisen antama hoito ja huolenpito olisi kirjattu hoidettavan hoito- ja palvelusuunnitelmaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kunnalle velvollisuus hoidettavan hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä hoitajan vapaan aikana. Säännös vastaisi omaishoidon tuesta annetun lain vastaavaa säännöstä ja kunnalla olisi käytössään vastaavat keinot vapaan aikaisen hoidon järjestämiseksi. Kuten omaishoidossakin, hoidettavan hoito voitaisiin järjestää esimerkiksi lyhytaikaisena perhehoitona. Lisäksi pykälän 3 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta järjestää vapaan aikainen hoito omaishoidon tuesta annetun lain 4 a §:n tarkoittamana toimekiantosuhteisena sijaishoitona.

1.3 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

6 c §. *Omaistaan tai läheistään hoitavan henkilön vapaan aikaiset palvelut.* Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin lisättäisiin uusi 6 c §, jossa säädettäisiin sosiaalihuoltolain 27 a §:n 1 momentissa tarkoitettujen vapaan ajaksi järjestettävien palvelujen asiakasmaksusta. Pykälässä viitattaisiin lain 6 b §:ään, jossa säädetään omaishoitajan vapaan aikaisen palvelujen asiakasmaksusta. Sosiaalihuoltolain 27 a §:n mukaan järjestettävän vapaan aikaisen palvelun asiakasmaksu määräytyisi näin ollen samoin perustein kuin omaishoidon tuesta annetun lain mukaan järjestettävässä vapaassa.

2 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2016.

Kunnan olisi huolehdittava siitä, että ennen lain voimaantuloa tehdyt omaishoitosopimukset ja niiden liitteinä olevat hoito- ja palvelusuunnitelmat tarkistetaan vastaamaan lain säännöksiä viimeistään 1 päivästä tammikuuta 2017. Ehdotettujen muutosten sisällyttäminen omaishoito-

HE 85/2016 vp

sopimukseen ei edellyttäisi sopimusten irtisanomista vaan se hoidettaisiin lain 8 §:ssä tarkoitettuna sopimuksen tarkistamisena. Omaishoitajalla olisi oikeus lain 3 a §:ssä tarkoitettuihin omaishoitotehtävää tukeviin palveluihin ja 4 §:n mukaisiin vapaisiin lain voimaantulosta alkaen siitä riippumatta, onko omaishoitosopimusta tai hoito- ja palvelusuunnitelmaan tarkistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

omaishoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan omaishoidon tuesta annetun lain (937/2005) 4 §:n 1 ja 2 momentti sekä 7 §:n 2 momentin 3 kohta, sellaisena kuin niistä on 4 §:n 1 momentti laissa 950/2006, sekä *lisätään* lakiin uusi 3 a § seuraavasti:

3 a §

Omaishoitajan hoitotehtävää tukevat palvelut

Kunnan on tarvittaessa järjestettävä omaishoitajalle valmennusta ja koulutusta hoitotehtävää varten.

Kunnan on tarvittaessa järjestettävä omaishoitajalle hyvinvointi- ja terveystarkastuksia sekä hänen hyvinvointiaan ja hoitotehtävänsä tukevia sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaisia palveluja.

4 §

Omaishoitajalle järjestettävä vapaa

Omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta kalenterikuukautta kohti, jos hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Sidonnaisuus katsotaan ympärivuorokautiseksi siitä huolimatta, että hoidettava viettää säännöllisesti vähäisen osan vuorokaudesta käyttäen kotinsa ulkopuolella järjestettyjä sosiaali- tai terveyspalveluja taikka saaden kuntoutusta tai opetusta.

Kunta ja omaishoitaja voivat sopia, että omaishoitaja pitää 1 momentissa tarkoitetun vapaansa useampana alle vuorokauden pituisena jaksona. Kunta voi järjestää omaishoitajalle 1 momentissa säädettyä enemmän vapaapäiviä sekä alle vuorokauden pituisia virkistysvapaita.

7 §

Hoito- ja palvelusuunnitelma

Lisäksi suunnitelmaan tulee kirjata ainakin:

3) omaishoitajan hoitotehtävää tukevien palvelujen määrä ja sisältö;

HE 85/2016 vp

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 .

Kunnan on huolehdittava siitä, että ennen lain voimaantuloa tehdyt omaishoitosopimukset ja niiden liitteinä olevat hoito- ja palvelusuunnitelmat tarkistetaan vastaamaan tämän lain säännöksiä viimeistään 1 päivästä tammikuuta 2017.

2.

Laki

sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 14 §:n 2 momentin johdantokappale ja 16 kohta sekä

lisätään 14 §:n 1 momenttiin uusi 13 a kohta, 14 §:n 2 momenttiin uusi 17 kohta ja lakiin uusi 27 a § seuraavasti:

14 §

Tuen tarpeisiin vastaavat sosiaalipalvelut

Kunnallisina sosiaalipalveluina on järjestettävä sen sisältöisenä ja siinä laajuudessa kuin tässä tai muussa laissa säädetään:

13 a) omaistaan ja läheistään hoitavan henkilön vapaata;

Kunnallisina sosiaalipalveluina on huolehdittava myös kehitysvammaisten erityishuollosta, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, toimeentulotuen antamisesta kunnassa oleskelevalle henkilölle, sosiaalisen luoton myöntämisestä kunnan asukkaille, kuntouttavasta työtoiminnasta, päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huoltoon kuuluvista palveluista, omaishoidon tuen, perhehoidon, lasten ja nuorten huollon, lastensuojelun, ottolapsineuvonnan, perheasioiden sovittelun, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen vahvistamiseen ja ratkaisemiseen liittyvien tehtävien sekä päätösten täytäntöönpanossa toimitettavaan sovitteluun kuuluvien toimenpiteiden ja lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian tuomioistuinsovitteluun kuuluvien asiantuntijapalveluiden, isyyden selvittämiseen ja vahvistamiseen liittyvien tehtävien sekä opiskeluhuollon järjestämisestä sen mukaan kuin niistä lisäksi erikseen säädetään:

16) oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013);

17) perhehoitolaissa (263/2015).

27 a §

Omaistaan tai läheistään hoitavan henkilön vapaa

Kunta voi tarvittaessa järjestää tuen tarpeessa olevan henkilön päivittäin sitovaa hoitoa ja huolenpitoa antavalle omaiselle tai läheiselle vapaapäiviä sekä alle vuorokauden pituisia virkistysvapaita.

Kunnan on huolehdittava hoidettavan hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä vapaan aikana.

HE 85/2016 vp

Hoitajan vapaan aikainen sijaishoito voidaan järjestää omaishoidon tuesta annetun lain 4 a §:ssä tarkoitettuna sijaishoitona.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

3.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin (734/1992) uusi
6 c § seuraavasti:

6 c §

Omaistaan tai läheistään hoitavan henkilön vapaan aikaiset palvelut

Mitä 6 b §:ssä säädetään omaishoitajan vapaan aikaisista palveluista perittävästä maksusta, sovelletaan myös sosiaalihuoltolain 27 a §:n 1 momentissa tarkoitettun omaistaan tai läheistään hoitavan henkilön vapaan ajaksi järjestettävistä palveluista perittävään maksuun.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain kumoamisesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain kumoamisesta annetun lain (287/2016) 2 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

2 §

Jos muussa lainsäädännössä viitataan sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annettuun lakiin (272/2005), on sen sijasta sovellettava sosiaalihuollon ammatihenkilöistä annettua lakia (817/2015).

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

Helsingissä 19 päivänä toukokuuta 2016

Pääministeri

Juha Sipilä

Perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehula

1.

Laki

omaishoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan omaishoidon tuesta annetun lain (937/2005) 4 §:n 1 ja 2 momentti sekä 7 §:n 2 momentin 3 kohta, sellaisena kuin niistä on 4 §:n 1 momentti laissa 950/2006, sekä *lisätään* lakiin uusi 3 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 a §

Omaishoitajan hoitotehtävää tukevat palvelut

Kunnan on tarvittaessa järjestettävä omaishoitajalle valmennusta ja koulutusta hoitotehtävää varten.

Kunnan on tarvittaessa järjestettävä omaishoitajalle hyvinvointi- ja terveystarkastuksia sekä hänen hyvinvointiaan ja hoitotehtävänsä tukevia sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaisia palveluja.

4 §

4 §

Omaishoitajalle järjestettävä vapaa

Omaishoitajalle järjestettävä vapaa

Omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta *sellaista* kalenterikuukautta kohti, *jonka aikana* hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Sidonnaisuus katsotaan ympärivuorokautiseksi siitä huolimatta, että hoidettava viettää säännöllisesti vähäisen osan vuorokaudesta käyttäen kotinsa ulkopuolella järjestettyjä sosiaali- tai terveyspalveluja taikka saaden kuntoutusta tai opetusta.

Omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Omaishoitajalla on kuitenkin oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta kalenterikuukautta kohti, jos hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Sidonnaisuus katsotaan ympärivuorokautiseksi siitä huolimatta, että hoidettava viettää säännöllisesti vähäisen osan vuorokaudesta käyttäen kotinsa ulkopuolella järjestettyjä sosiaali- tai terveyspal-

HE 85/2016 vp

Voimassa oleva laki

Kunta voi järjestää omaishoitajalle 1 momentissa säädettyä enemmän vapaapäiviä sekä alle vuorokauden pituisia virkistysvapaita. *Vapaapäiviä ja virkistysvapaita voidaan järjestää muillekin kuin 1 momentissa tarkoitetuille omaishoitajille.*

7 §

Hoito- ja palvelusuunnitelma

Lisäksi suunnitelmaan tulee kirjata ainakin:

3) omaishoitajan hoitotehtävää tukevien sosiaalihuollon palvelujen määrä ja sisältö; sekä

Ehdotus

veluja taikka saaden kuntoutusta tai opetusta. *Kunta ja omaishoitaja voivat sopia, että omaishoitaja pitää 1 momentissa tarkoitettun vapaansa useampana alle vuorokauden pituisena jaksona.* Kunta voi järjestää omaishoitajalle 1 momentissa säädettyä enemmän vapaapäiviä sekä alle vuorokauden pituisia virkistysvapaita.

7 §

Hoito- ja palvelusuunnitelma

Lisäksi suunnitelmaan tulee kirjata ainakin:

3) omaishoitajan hoitotehtävää tukevien palvelujen määrä ja sisältö;

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

Kunnan on huolehdittava siitä, että ennen lain voimaantuloa tehdyt omaishoitosopimukset ja niiden liitteinä olevat hoito- ja palvelusuunnitelmat tarkistetaan vastaamaan tämän lain säännöksiä viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2017.

2.

Laki

sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 14 §:n 2 momentin johdantokappale ja 16 kohta sekä

lisätään 14 §:n 1 momenttiin uusi 13 a kohta, 14 §:n 2 momenttiin uusi 17 kohta ja lakiin uusi 27 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

14 §

Tuen tarpeisiin vastaavat sosiaalipalvelut

Kunnallisina sosiaalipalveluina on järjestettävä sen sisältöisenä ja siinä laajuudessa kuin tässä tai muussa laissa säädetään:

(uusi)

Kunnallisina sosiaalipalveluina on huolehdittava myös kehitysvammaisten erityishuollosta, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, toimeentulotuen antamisesta kunnassa oleskelevälle henkilölle, sosiaalisen luoton myöntämisestä kunnan asukkaille, kuntouttavasta työtoiminnasta, päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huoltoon kuuluvista palveluista, omaishoidon tuen, lasten ja nuorten huollon, lastensuojelun, ottolapsineuvonnan, perheasioiden sovittelun, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen vahvistamiseen ja ratkaisemiseen liittyvien tehtävien sekä päätösten täytäntöönpanossa toimitettavaan sovitteluun kuuluvien toimenpiteiden ja lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian tuomioistuinsovitteluun kuuluvien asiantuntijapalveluiden, isyyden selvittämiseen ja vahvistamiseen liittyvien tehtävien sekä opiskeluhuollon järjestämisestä sen mukaan kuin niistä lisäksi erikseen säädetään:

Ehdotus

14 §

Tuen tarpeisiin vastaavat sosiaalipalvelut

Kunnallisina sosiaalipalveluina on järjestettävä sen sisältöisenä ja siinä laajuudessa kuin tässä tai muussa laissa säädetään:

13 a) omaistaan ja läheistään hoitavan henkilön vapaata;

Kunnallisina sosiaalipalveluina on huolehdittava myös kehitysvammaisten erityishuollosta, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, toimeentulotuen antamisesta kunnassa oleskelevälle henkilölle, sosiaalisen luoton myöntämisestä kunnan asukkaille, kuntouttavasta työtoiminnasta, päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huoltoon kuuluvista palveluista, omaishoidon tuen, *perhehoidon*, lasten ja nuorten huollon, lastensuojelun, ottolapsineuvonnan, perheasioiden sovittelun, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen vahvistamiseen ja ratkaisemiseen liittyvien tehtävien sekä päätösten täytäntöönpanossa toimitettavaan sovitteluun kuuluvien toimenpiteiden ja lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian tuomioistuinsovitteluun kuuluvien asiantuntijapalveluiden, isyyden selvittämiseen ja vahvistamiseen liittyvien tehtävien sekä opiskeluhuollon järjestämisestä sen mukaan kuin niistä lisäksi erikseen sää-

HE 85/2016 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

16) oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa
(1287/2013).
(uusi)

detään:

16) oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa
(1287/2013);
17) perhehoitolaissa (263/2015).

27 a §

***Omaistaan tai läheistään hoitavan henkilön
vapaa***

Kunta voi tarvittaessa järjestää tuen tarpeessa olevan henkilön päivittäin sitovaa hoitoa ja huolenpitoa antavalle omaiselle tai läheiselle vapaapäiviä sekä alle vuorokauden pituisia virkistysvapaita.

Kunnan on huolehdittava hoidettavan hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä vapaan aikana.

Hoitajan vapaan aikainen sijaishoito voidaan järjestää omaishoidon tuesta annetun lain 4 a §:ssä tarkoitettuna sijaishoitona.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

4.

Laki

sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain kumoamisesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain kumoamisesta annetun lain (287/2016) 2 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

2 §

Ehdotus

2 §

Jos muussa lainsäädännössä viitataan sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annettuun lakiin (272/2005), on sen sijasta sovellettava sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annettua lakia (817/2015).

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*
